

Ewaluacja mid-term procesu realizacji Lokalne Strategii Rozwoju

Lokalna Grupa Działania - Dorzecze Wisły

Fundacja Socjometr
2019-11-28

Streszczenie najważniejszych wyników badania.

1. W przypadku analizowanej Lokalnej Strategii Rozwoju zwraca uwagę bardzo staranny sposób przeprowadzenia procesu diagnozy potrzeb lokalnej społeczności. Dobrą praktyką jest wykazanie powiązań pomiędzy danymi ujętymi w diagramie SWOT, a danymi zebranych w czasie uprzednio przeprowadzonych badań. Na pozytywną ocenę zasługuje fakt, że osobom przeprowadzającym diagnozę udało się zidentyfikować wiele szans i zagrożeń dla rozwoju obszaru.
2. Podsumowując analizę logiki interwencji zawartej w ewaluowanej Lokalnej Strategii Rozwoju można stwierdzić, że trafnie określono cele ogólne i szczegółowe. Efekty zaproponowanych przedsięwzięć mogą likwidować przyczyny negatywnych zjawisk na obszarze objętym LSR, które zostały zdiagnozowane w czasie przygotowywania dokumentu strategicznego. Realizacja wskaźników produktu dla celu szczegółowego 1.1. przebiega zgodnie z założeniami. W momencie przeprowadzania ewaluacji mid-term osiągnięte zostały docelowe wartości wskaźników dla następujących przedsięwzięć: 1.1.1. Dobre praktyki w zakresie przedsiębiorczości – przykłady działań (wskaźnik ten został już zrealizowany ponieważ w planie komunikacyjnym LGD założyło jego realizację w jednym roku. Wskaźnik jest nadal realizowany jednak nie jest to wykazywane w zestawieniach realizacji wskaźników przez LGD), 1.1.2. Rozwój podmiotów gospodarczych, 1.1.4. Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przez osoby do 29. roku życia, 1.1.6. Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego – zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rekreacja i rozrywka oraz handel hurtowy i detaliczny.
3. Lokalna Grupa Działania otrzymała dodatkowe środki finansowe tzw. „bonus”. Zostanie on przeznaczony na tworzenie nowych firm (premie na rozpoczęcie działalności gospodarczej – przedsięwzięcie 2.2.2) oraz stworzenie inkubatora przedsiębiorczości.
4. W ramach celu szczegółowego 12. docelowa wartość wskaźnika produktu osiągnięta została jedynie w przypadku przedsięwzięcia 1.2.3. Kulturowanie dziedzictwa kulturowego regionu. Zaawansowana jest realizacja wskaźników dla przedsięwzięć: 1.2.1. oraz 1.2.2.

5. Realizacja finansowa LSR przebiega zgodnie z założeniami. Budżet nie był aktualizowany od samego początku realizacji LSR, co wskazuje na brak problemów z jego realizacją.
6. Plan komunikacji realizowany jest zgodnie z założeniami. Nie napotkano na problemy w wykonywaniu zadań związanych z działaniami komunikacyjnymi. Komunikacja prowadzona jest na bieżąco przez pracowników biura LGD. Niektóre wartości docelowe wskaźników zostały już zrealizowane w całości i nie były realizowane w 2018 roku.
7. Świadczone przez pracowników biura LGD doradztwo jest pozytywnie oceniane przez osoby z niego korzystające. 34 osoby uznały, że zakres udzielonych porad całkowicie spełnił oczekiwania, a 17 osób uznało, że raczej spełnił. Z badań ankietowych wynika ponadto, że udzielane przez pracowników biura LGD porady są przydatne dla potencjalnych beneficjentów.
8. Potencjalni beneficjenci najchętniej pozyskują informacje na temat działań podejmowanych przez LGD za pośrednictwem strony internetowej. Strona internetowa jest obecnie najlepszym kanałem komunikacji, jednak Lokalna Grupa Działania powinna korzystać ze wszystkich dotychczasowych kanałów informacji tak aby trafiać do różnych grup odbiorców.
9. W momencie przeprowadzania ewaluacji mid-term najlepszym sposobem informowania mieszkańców na temat działań LGD okazała się strona internetowa LGD. Również zdaniem mieszkańców, najlepszym źródłem informacji o działalności stowarzyszenia jest jego strona internetowa. Wyniki badania ankietowego wskazują jednak, że preferencje mieszkańców odnośnie pozyskiwania informacji są zróżnicowane. Zdaniem ankietowanych, pracownicy biura LGD powinni przekazywać mieszkańcom przede wszystkim informacje na temat planowanych konkursów o przyznanie wsparcia.
10. Lokalna Strategia Rozwoju przyczynia się do zmian na obszarze nią objętym. Dzięki LSR powstało 32 nowych miejsc pracy oraz nowe mikroprzedsiębiorstwa.
11. Mieszkańcy gmin wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania są zaangażowani w realizację projektów w ramach wdrażania LSR. O skali aktywności mieszkańców świadczy fakt, że w większości naborów złożono wnioski na większą kwotę dofinansowania niż założono w poszczególnych konkursach.

12. Postępujący rozwój przedsiębiorczości na obszarze LGD napotyka jednak nowe bariery. Zdaniem osób biorących udział w badaniach jakościowych, głównym problemem lokalnego rynku pracy są przede wszystkim niskie zarobki. Nawet jeżeli są miejsca pracy mieszkańcy nie chcą z nich korzystać ponieważ zazwyczaj wynagrodzenie jest za niskie. Przedsiębiorcy zaczynają zwracać uwagę na trudności ze znalezieniem pracowników.
13. Dla osób do 29 roku życia zostało wydzielone w ramach LSR specjalne przedsięwzięcie dotyczące zakładania działalności gospodarczej. To dobra praktyka, która gwarantuje wsparcie dla osób z grupy defaworyzowanej i pozytywnie wpływa na ich aktywizację.
14. Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Wisły” realizuje dwa projekty współpracy: „Kreator przedsiębiorczości” oraz „Tworzenie, oznakowanie i promocja szlaków turystycznych”.

Spis treści

Streszczenie najważniejszych wyników badania.....	2
1. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji	6
2. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania	9
3. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.....	11
3.1. Dane zastane	11
3.1.1. Opis Lokalnej Strategii Rozwoju.....	11
3.1.2. Realizacja celów strategii – ocena postępu rzeczowo-finansowego	16
3.1.3. Realizacja planu komunikacji	22
3.2. Badania ilościowe	24
3.2.1. Doradztwo w biurze LGD	24
3.2.2. Komunikacja z mieszkańcami obszaru.....	30
4. Odpowiedzi na pytania badawcze.....	34
4.1. Ocena wpływu na główny cel LSR.....	35
4.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny.....	35
4.3. Rozwój przedsiębiorczości	36
4.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe	36
4.5. Grupy defaworyzowane	37
4.6. Innowacyjność	37
4.7. Projekty współpracy	38
4.8. Ocena funkcjonowania LGD.....	39
4.9. Ocena procesu wdrażania	39
4.10. Wartość dodana podejścia LEADER.....	40
5. Podsumowanie zawierające wnioski i rekomendacje.....	41
6. Spis tabel i wykresów.	42

1. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji

Przedmiotem badania, którego wyniki prezentowane są w niniejszym raporcie, była Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania – Dorzecze Wisły przygotowana w okresie programowania UE 2014-2020 oraz działania podjęte na rzecz jej realizacji w pierwszej połowie okresu jej wdrażania. Innymi słowy, celem badania było dokonanie śródkresowej oceny działań podejmowanych na rzecz realizacji celów zapisanych w LSR, podjęta w połowie okresu jej realizacji.

Badanie zostało przeprowadzone przez Fundację Socjometr – niezależny podmiot specjalizujący się w badaniach społecznych, który spełnia wymogi stawiane ewaluatorom zewnętrznym określone w Wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Szczegółowe cele badania zostały sformułowane na podstawie wspomnianych powyżej Wytycznych. Skupiały się one w kilku obszarach tematycznych, w ramach których postawiono pytania badawcze. Zestaw tych pytań był wspólny dla wszystkich Lokalnych Grup Działania w województwie świętokrzyskim, co było efektem zastosowanego w tym regionie systemu ewaluacji (więcej informacji na ten temat w kolejnym rozdziale).

Obszary badań oraz przypisane do nich pytania badawcze:

1. Ocena wpływu na główny cel LSR
 - a. Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
 - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
 - b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
 - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
 - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

- a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
 - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
 - a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
 - b. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
 - c. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
6. Innowacyjność
 - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - b. Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
7. Projekty współpracy
 - a. Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
 - b. Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?
8. Ocena funkcjonowania LGD
 - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
 - b. Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
 - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Ocena procesu wdrażania
 - a. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
 - b. Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
 - c. Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
 - d. Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?
10. Wartość dodana podejścia LEADER

- a. Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
- b. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
- c. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
- d. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Szczegółowe obszary działań LGD, które były poddawane ocenie:

1. Działalność biura LGD, w tym w szczególności jakość i efektywność świadczonego doradztwa dla wnioskodawców (rzeczywistych i potencjalnych) oraz beneficjentów,
2. Realizacja planu komunikacji, rozpoznawalność LGD, wymiana informacji z mieszkańcami obszaru oraz jakość podejmowanych działań komunikacyjnych,
3. Realizacja rzeczowo-finansowa Lokalnej Strategii Rozwoju,
4. Funkcjonowanie organów LGD,
5. Działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej oraz włączenia społecznego (w szczególności wsparcie udzielone przedstawicielom grupy defaworyzowanej),
6. Działania LGD w zakresie rozwoju przedsiębiorczości oraz turystyki i dziedzictwa kulturowego,
7. Promowanie innowacyjności na obszarze objętym LSR,
8. Realizacja projektów współpracy.

Proces formułowania odpowiedzi na pytania badawcze polegał na ocenie wymienionych powyżej aspektów wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju pod kątem następujących kryteriów ewaluacyjnych:

1. Trafność: stopień, w jakim przyjęte cele, przedsięwzięcia i sposób funkcjonowania LGD odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym realizacją LSR i realnym potrzebom odbiorców działań,
2. Spójność: stopień spójności LSR z innymi dokumentami programowymi i strategiami obejmującymi obszar realizacji LSR,

3. Efektywność: stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, ludzkich, czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów,
4. Skuteczność: stopień osiągnięcia zdefiniowanych celów i przedsięwzięć,
5. Użyteczność: stopień zaspokojenia potrzeb odbiorców działań w wyniku osiągnięcia rezultatów operacji,
6. Trwałość: ocena możliwości i stopnia utrzymania się efektów i wpływu działań po zakończeniu ich realizacji.

2. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

Opisywane tu badanie jest częścią większego projektu badawczego realizowanego przez Fundację Socjometr we współpracy ze Świętokrzyską Siecią LGD. Polega on na realizowaniu monitoringu i ewaluacji według metodologii wspólnej dla wszystkich Lokalnych Grup Działania w województwie świętokrzyskim. Projekt ten jest unikatowy w skali kraju i z pewnością może być uznany za dobrą praktykę, ponieważ wprowadzają on nową jakość w zakresie ewaluacji procesu wdrażania Lokalnych Strategii Rozwoju. Najważniejszą merytoryczną korzyścią ze stosowania przez świętokrzyskie LGD wspólnej metodologii monitoringu i ewaluacji procesu wdrażania LSR jest możliwość zbierania danych porównywalnych w skali całego województwa. Podwaliny pod współpracę w tym zakresie zostały położone w okresie programowania 2007-2013. W obecnym okresie programowania została ona rozszerzona na wszystkich członków Świętokrzyskiej Sieci LGD, co pozwoli w przyszłości na stworzenie wyczerpującego, zbiorczego raportu z działalności wszystkich tworzących ją Lokalną Grup Działania.

Prowadzenie ewaluacji we współpracy ze Świętokrzyską Siecią LGD, a nie z pojedynczymi Lokalnymi Grupami Działania jest korzystne nie tylko ze względów merytorycznych, ale także ze względów praktycznych, ponieważ taki model działania umożliwił wdrożenie kompleksowego systemu monitoringu i ewaluacji. Główne założenia tego systemu:

- LGD-y otrzymały wspólne narzędzia badawcze. Były to, po pierwsze, wystandaryzowane ankiety mierzące jakość i efektywność doradztwa, ankiety przeznaczone dla mieszkańców obszaru LGD, ankiety dla uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych. Zarząd każdej z Lokalnych Grup Działania mógł wybrać, które z tych narzędzi należy zastosować, można było korzystać także z nich wszystkich. Niezależnie od tych decyzji zastosowanie wystandaryzowanych ankiet

pozwoili na uzyskanie danych, które możliwe są do agregowania w skali województwa. Drugim rodzajem wspólnych dla wszystkich świętokrzyskich LGD narzędzi były arkusze do monitorowania danych własnych. Mogą one być wypełniane na bieżąco lub w określonych momentach w danym roku kalendarzowym. Arkusze te ułatwiają prowadzenie monitoringu, ponieważ gromadzą w jednym pliku wiele różnych danych. Dodatkową ich zaletą jest to, że niejako wymuszają systematyczność prowadzenia monitoringu. Wystandardyzowany formularz pozwala także na gromadzenie danych porównywalnych pomiędzy poszczególnymi Lokalnymi Grupami Działania. Trzecim rodzajem narzędzi wchodzących w skład systemu monitoringu i ewaluacji są scenariusze wywiadów z pracownikami oraz członkami organów LGD. Scenariusze te opracowane zostały na podstawie wydanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi Wytycznych nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

- Lokalne Grupy Działania samodzielnie zbierają dane ilościowe za pomocą ankiet oraz gromadzą dane własne. Badacze z Fundacji Socjometr odpowiedzialni są za przeprowadzenie badań jakościowych. Bardzo istotne jest również, że gromadzone dane wykorzystywane są w czasie prowadzonych co roku warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji on-going. Przekazywane zbiory danych są poddawane analizie przez ekspertów Fundacji oraz przekazywane Lokalnym Grupom Działania w formie prezentacji kompatybilnej ze scenariuszem spotkań refleksyjnych.
- Powiązanie ze sobą procesów monitorowania postępów w realizacji Lokalnych Strategii Rozwoju, prowadzenia ewaluacji on-going, oceny śródkresowej oraz końcowej pozwala na znaczne oszczędności czasu i środków finansowych. Pracownicy LGD mają ściśle wyznaczone zadania w zakresie monitoringu, które zajmują stosunkowo niewiele czasu w porównaniu z sytuacją, gdy samodzielnie musieliby opracowywać narzędzia i analizować wszystkie dane. Zastosowanie wspólnych narzędzi i procedur ewaluacji w skali województwa spowodowało, że koszt ich stworzenia i wdrożenia został rozłożony na wiele podmiotów, co pozwoliło Lokalnym Grupom Działania na znaczne oszczędności środków finansowych w zakresie analiz, które zgodnie z Wytycznymi nr 5/3/2017 muszą być zlecane podmiotom zewnętrznym.

Zastosowane podejście badawcze opiera się na zasadzie triangulacji, czyli zapewnieniu trafności i rzetelności wyników badań poprzez gromadzenie danych za pomocą różnych technik badawczych. W przypadku projektu, którego wyniki są opisane w niniejszym raporcie zastosowano szeroki zestaw technik badawczych i analitycznych – analizę desk research (zbieranie i analizowanie danych zastanych), analizy ilościowe oraz badania jakościowe przy użyciu scenariuszy wywiadów indywidualnych (IDI) i grupowych („fokusów”).

Sposób realizacji badania:

1. W styczniu 2019 LGD przekazały Fundacji Socjometr dane zbierane w czasie monitoringu (dane własne i bazy danych stworzone na podstawie ankiet) oraz raporty z dotychczas przeprowadzonych badań ewaluacyjnych. Eksperti Fundacji przygotowali na ich podstawie prezentacje na warsztaty refleksyjne.
2. Dane opracowane na potrzeby warsztatów refleksyjnych zostały następnie wykorzystane do stworzenia wstępnej struktury raportu. Na tym etapie zidentyfikowano wątki, które następnie były „pogłębiane” za pomocą badań jakościowych.
3. Przedstawiciele Fundacji Socjometr zrealizowali badania jakościowe na obszarze objętym daną Lokalną Strategią Rozwoju.
4. Eksperti Fundacji przeanalizowali wszystkie zebrane dane oraz przygotowali raport końcowy z ewaluacji mid-term.

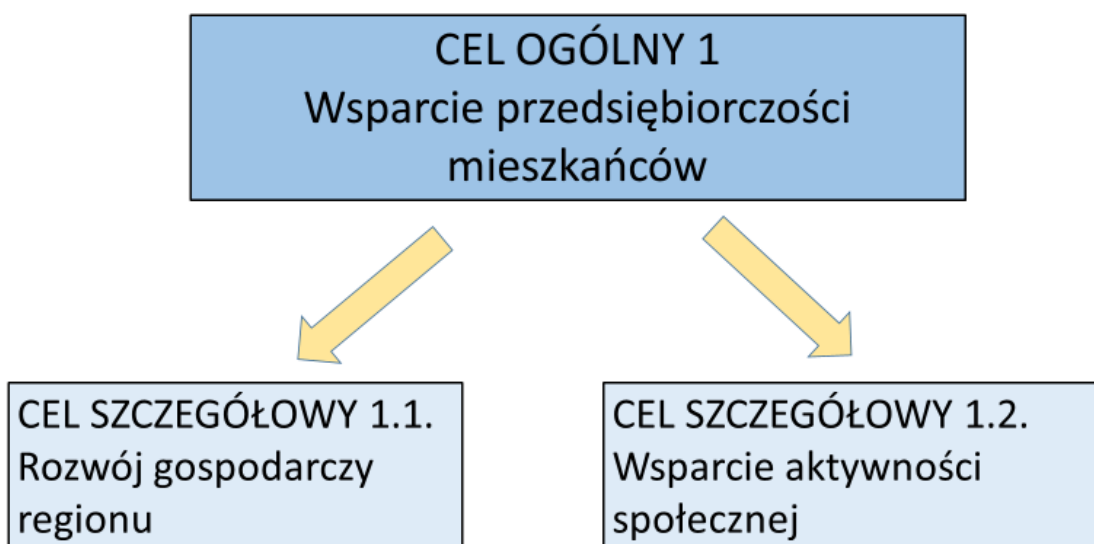
3. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją

3.1. Dane zastane

3.1.1. Opis Lokalnej Strategii Rozwoju

W ramach LSR wskazany został jeden cel ogólny, do którego przyporządkowano dwa cele szczegółowe. Sformułowano je w oparciu o wyniki przeprowadzonej diagnozy oraz na podstawie wniosków płynących z analizy obszaru przeprowadzonej techniką SWOT. Przyjęta logika interwencji zakłada, że dzięki realizacji wyznaczonych celów możliwe będzie efektywne i kompleksowe wykorzystanie zdiagnozowanych potencjałów, wskutek czego ograniczone zostaną najważniejsze problemy dotyczące lokalną społeczność. W przypadku analizowanej Lokalnej Strategii Rozwoju zwraca uwagę bardzo staranny sposób przeprowadzenia procesu diagnozy potrzeb lokalnej społeczności. Dobrą praktyką jest wykazanie powiązań pomiędzy danymi ujętymi w diagramie SWOT, a danymi zebranymi

w czasie uprzednio przeprowadzonych badań. Na pozytywną ocenę zasługuje fakt, że osobom przeprowadzającym diagnozę udało się zidentyfikować wiele szans i zagrożeń dla rozwoju obszaru. Trudności z ich poprawnym określeniem są widoczne w wielu strategiach przygotowanych przez porównywalne Lokalne Grupy Działania. Należy jedynie zwrócić uwagę, że z punktu widzenia prowadzenia analizy SWOT niekorzystne jest, że zbyt szczegółowe wyliczenie mocnych i słabych stron obszaru. Generalnie powinno dążyć się do tego, by w każdym z czterech pól diagramu SWOT wymieniona była podobna liczba pozycji. Oznacza to, że w przypadku dużej liczby pozycji należy je pogrupować w bardziej ogólne kategorie. Przykładowo, w badanej Lokalnej Strategii Rozwoju uwzględniono mocne strony „Dochody ogółem w przeliczeniu na jednego mieszkańca obszaru LGD – wyższe od średniej w powiecie i województwie, a porównywalne do średniej w kraju” oraz „Korzystny średni dochód podatkowy w przeliczeniu na jednego mieszkańca obszaru LGD – wyższe od średniej w województwie, a tylko nieznacznie niższy od średniej w kraju”. Zdecydowanie możliwe było ujęcie tych dwóch mocnych stron obszaru LGD – Dorzecze Wisły w ramach jednej, bardziej ogólnej kategorii. Jest to wskazówka, która powinna być wykorzystana w czasie przygotowania kolejnego dokumentu strategicznego. Ta niewielka słabość przeprowadzonej analizy SWOT nie zmienia jednak ogólnej, bardzo dobrej oceny diagnozy przeprowadzonej na potrzeby przygotowania ocenionego dokumentu strategicznego.

Wymogi w zakresie przygotowania Lokalnych Strategii Rozwoju w okresie programowania Unii Europejskiej 2014-2020 przewidywały, że co najmniej połowę środków na wdrażanie

dokumentu strategicznego należy przeznaczyć na operacje związane z tworzeniem miejsc pracy. Twórcy badanego LSR poszli o krok dalej i rozwój przedsiębiorczości uczynili motywem przewodnim strategii. Jest to rzadko spotykany sposób ujęcia celów LSR, który świadczy o tym, że w przypadku Dorzecza Wisły jest to dokument autorski. Postawienie na rozwój przedsiębiorczości ma zarazem bardzo głęboki sens. Postaw przedsiębiorczych nie trzeba rozumieć jedynie w kontekście tworzenia i rozwijania przedsiębiorstw oraz powstawania miejsc pracy. Wysoki poziom postaw przedsiębiorczych w społeczności oznacza, że jej członkowie są w stanie podejmować działania zmierzające do rozwiązywania lokalnych problemów oraz podnoszące jakość życia. W tym sensie, przedsięwzięcia realizowane na przykład przez organizacje non profit są bardzo ważnym przejawem przedsiębiorczości. Co więcej, mogą one sprzyjać rozwojowi obszaru co najmniej na równi z operacjami polegającymi na tworzeniu miejsc pracy. Zdolność do rozwiązywania różnych lokalnych problemów może zresztą w przyszłości przełożyć się także na wzrost liczby mieszkańców podejmujących samodzielne przedsięwzięcia o charakterze gospodarczym.

Przedsięwzięcia w ramach celu szczegółowego 1.1. Wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców	
1.1.1.	Dobre praktyki w zakresie przedsiębiorczości – przykłady działań
1.1.2.	Rozwój podmiotów gospodarczych
1.1.3.	Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych
1.1.4.	Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przez osoby do 29. roku życia
1.1.5.	Kreator przedsiębiorczości
1.1.6.	Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego – zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rekreacja i rozrywka oraz handel hurtowy i detaliczny

Tabela 1. Przedsięwzięcia w ramach celu szczegółowego 1.1.

Cel szczegółowy 1.1. w całości skupiony jest na operacjach związanych z tworzeniem i rozwojem firm, choć nie wszystkie z sześciu zaplanowanych w jego ramach przedsięwzięć zmierzać będą do tworzenia miejsc pracy. Układ tych przedsięwzięć wskazuje na zastosowanie w ocenianej Lokalnej Strategii Rozwoju przemyślanej logiki interwencji.

Członkowie społeczni lokalnej otrzymają bardzo szerokie wsparcie, które za pomocą zróżnicowanych bodźców będzie zmierzać do pobudzania postaw przedsiębiorczych.

Zniuansowane podejście do zagadnienia rozwoju gospodarczego znajduje swoje uzasadnienie w wynikach przeprowadzonej diagnozy. W jej czasie stwierdzono, że lokalny rynek pracy nie zapewnia wystarczającej liczby miejsc pracy. Z drugiej strony obserwowane było niedopasowanie kompetencji mieszkańców do oczekiwań pracodawców, co jeszcze utrudniało osobom bezrobotnym znalezienie zatrudnienia. Stwierdzono, że należy wesprzeć osoby mogące zostać przedsiębiorcami. Dane Głównego Urzędu Statystycznego jednoznacznie wskazywały, że na obszarze objętym LSR mniej osób niż przeciętnie w województwie i kraju decyduje się na założenie działalności gospodarczej. Także pod względem liczby działających już firm analizowany obszar wypadł niekorzystnie zarówno na tle regionu, jak i w skali ogólnopolskiej.

Powyższe dane jednoznacznie wskazują, że działania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości na obszarze Dorzecza Wisły nie mogły ograniczyć się do prostego dofinansowania operacji polegających na utworzeniu miejsc pracy. Skuteczne wdrażanie strategii wymagało zaplanowania zadań, które przygotują mieszkańców do prowadzenia i rozwijania samodzielnego biznesu. Warto zwrócić tutaj uwagę na przedsięwzięcie 1.1.1., w ramach którego miały zostać wskazane dobre praktyki w zakresie przedsiębiorczości. Wsparciem dla postaw przedsiębiorczych miał być także projekt współpracy (przedsięwzięcie 1.1.5.), w ramach którego mieszkańcy obszaru mieli otrzymać wsparcie edukacyjne i doradcze. Dla rozwoju przedsiębiorczości na danym obszarze kluczowe jest także rozwijanie kapitału społecznego w grupie osób pracujących na własnych rachunek. Współpraca pomiędzy przedsiębiorcami sprzyja rozwijaniu całych branż i budowaniu silnej gospodarki regionu. W ramach analizowanej Lokalnej Strategii Rozwoju zdecydowano się na wsparcie w tym zakresie następujących branż uznanych za kluczowe – zakwaterowania i usług gastronomicznych, branż związanych ze spędzaniem czasu wolnego (kultura, rekreacja i rozrywka) oraz handlu (przedsięwzięcie 1.1.6.). Warto zwrócić także uwagę, że konstrukcja LSR gwarantuje wsparcie dla osób z grupy defaworyzowanej – osobom młodym do 29. roku życia dedykowano specjalne przedsięwzięcie związane z tworzeniem nowych firm.

Przedsięwzięcia w ramach celu szczegółowego 1.2. Wsparcie aktywności społecznej	
1.2.1.	Działania niekomercyjne tworzące warunki do aktywności mieszkańców
1.2.2.	Wydarzenie promujące i nagradzające najaktywniejszych mieszkańców
1.2.3.	Kultywowanie dziedzictwa kulturowego regionu
1.2.4.	Budowanie więzi i współpracy międzygminnej
1.2.5.	Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych
1.2.6.	Zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańcom
1.2.7.	Tworzenie, oznakowanie i promocja szlaków turystycznych
1.2.8.	Infrastruktura niekomercyjna tworząca warunki do aktywności mieszkańców

Tabela 2. Przedsięwzięcia w ramach celu szczegółowego 1.2.

Jak zostało to wskazane powyżej, aktywność społeczna mieszkańców jest istotną częścią składową szeroko rozumianych postaw przedsiębiorczych. Aktywność mieszkańców może w wydatny sposób wzmocnić działania podejmowane przez władze lokalne na rzecz rozwoju gospodarczego i poprawy jakości życia członków społeczności lokalnej. Na etapie tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju przedstawiciele LGD przewidzieli zróżnicowane działania w zakresie pobudzania aktywności. Znajdują się wśród nich działania inwestycyjne, obejmujące tworzenie lub ulepszanie infrastruktury tworzącej ramy dla aktywności mieszkańców (przedsięwzięcie 1.2.8.), operacje promujące aktywność (1.2.2.), działania dotyczące wydarzeń aktywizujących (1.2.5.). Ciekawym pomysłem jest przedsięwzięcie 1.2.4., które zmierza do wzmocnienia poczucia wspólnoty w ramach szerszej społeczności zamieszkującej poszczególne gminy tworzące obszar działania LGD – Dorzecze Wisły. Zgodnie z wynikami przeprowadzonej analizy SWOT, w operacjach zmierzających do poprawy aktywności społecznej mieszkańców wykorzystane zostaną lokalne zasoby – dziedzictwo kulturowe (1.2.3.) oraz potencjał turystyczny regionu (1.2.6.).

Podsumowując analizę logiki interwencji zawartej w ewaluowanej Lokalnej Strategii Rozwoju można stwierdzić, że trafnie określono cele ogólne i szczegółowe. Efekty zaproponowanych przedsięwzięć mogą likwidować przyczyny negatywnych zjawisk na obszarze objętym LSR, które zostały zdiagnozowane w czasie przygotowywania dokumentu strategicznego. Uwagę

zwraca duża liczba przedsięwzięć nakierowanych na osiągnięcie rezultatów miękkich, związanych z rozwojem pożądanym, pro-rozwojowym i aktywnych postaw, kształtowaniem świadomości oraz integracją mieszkańców gmin wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania – Dorzecze Wisły.

3.1.2. Realizacja celów strategii – ocena postępu rzeczowo-finansowego

Etap przeprowadzania ewaluacji mid-term, jest momentem, w którym można ocenić pierwsze efekty wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Ich ewaluacja jest możliwa dzięki danym na temat wartości wskaźników produktu przypisanych do poszczególnych przedsięwzięć na etapie tworzenia LSR. Sam system wskaźników zawarty w ocenianym dokumencie strategicznym zasługuje na pozytywną ocenę, ponieważ pozwala on dobrze zorientować się w postępach w realizacji poszczególnych celów szczegółowych. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę jednak na pewną trudność w ocenie skuteczności działań Lokalnej Grupy Działania na tym etapie. Gdyby oceniać ją tylko na podstawie przeprowadzonych naborów ocena byłaby bardzo wysoka. Lokalna Grupa Działania nie jest jednak jedynym podmiotem odpowiedzialnym za osiągnięcie wskaźników. Bardzo dużo pracy mają tutaj do wykonania beneficjenci realizujący operacje oraz Samorząd Województwa. Te podmioty odpowiedzialne są w przypadku konkursowych za podpisanie umów i rozliczanie projektów. Procedowanie tych spraw ma kapitalne znaczenie dla wyników (rozumianych jako postęp rzeczowo-finansowy) osiągniętych przez Lokalną Grupę Działania i jest w dużej mierze niezależne od wysiłków jej władz i pracowników. Te zastrzeżenia odnoszą się do wszystkich LGD w Polsce. Biorąc pod uwagę ten specyficzny kontekst oceny, należy stwierdzić, że LGD – Dorzecze Wisły do końca roku 2018 osiągnęła planowane postępy w realizacji założonych celów. Potwierdzają to dane zawarte w poniższych tabelach.

Okres realizacji ewaluowanej Lokalnej Strategii Rozwoju został zgodnie z przyjętym planem działania podzielony na trzy etapy:

1. Lata 2016-2018 – położenie nacisku na realizację operacji związanych z rozwojem gospodarczym obszaru LGD, w tym operacji dotyczących podnoszenia kompetencji mieszkańców w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej.
2. Lata 2019-2021 – kontynuowanie działań związanych z rozwojem gospodarczym obszaru i jednocześnie skupienie większej uwagi na aktywizacji mieszkańców obszaru.
3. Lata 2022-2023 – realizacja operacji polegających na tworzeniu nowego przedsiębiorstwa oraz dalsze działania związane z aktywizacją mieszkańców. W tym

okresie zaplanowano realizację operacji w ramach wszystkich przedsięwzięć skupionych w celu szczegółowym 1.2.

Lokalna Grupa Działania otrzymała dodatkowe środki finansowe tzw. „bonus”. Zostanie on przeznaczony na tworzenie nowych firm (premie na rozpoczęcie działalności gospodarczej – przedsięwzięcie 2.2.2) oraz stworzenie inkubatora przedsiębiorczości. Inkubator przedsiębiorczości ma być kontynuacją projektu współpracy „Kreator przedsiębiorczości”. W ramach tego działania LGD przewiduje świadczenie doradztwa dla przedsiębiorców i kandydatów na przedsiębiorców m.in. w zakresie prawnym i księgowym.

Wskaźniki produktu dla celu szczegółowego 1.1.			
Przedsięwzięcie	Wskaźnik	Wartość docelowa	Realizacja grudzień 2018
1.1.1. Dobre praktyki w zakresie przedsiębiorczości – przykłady działań	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	5	5
1.1.2. Rozwój podmiotów gospodarczych	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	9	9
1.1.3. Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	16	10
1.1.4. Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przez osoby do 29. roku życia	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	5	5
1.1.5. Kreator przedsiębiorczości	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym współpracy międzynarodowej	1	0
1.1.6. Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego – zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rekreacja i rozrywka oraz handel hurtowy i detaliczny	Liczba wydarzeń	4	4

Tabela 3. Wskaźniki produktu dla celu szczegółowego 1.1.

Realizacja wskaźników produktu dla celu szczegółowego 1.1. przebiega zgodnie z założeniami. W momencie przeprowadzania ewaluacji mid-term osiągnięte zostały docelowe wartości wskaźników dla następujących przedsięwzięć:

- 1.1.1. Dobre praktyki w zakresie przedsiębiorczości – przykłady działań (wskaźnik ten został już zrealizowany ponieważ w planie komunikacyjnym LGD założyło jego realizację w jednym roku. Wskaźnik jest nadal realizowany jednak nie jest to wykazywane w zestawieniach realizacji wskaźników przez LGD),
- 1.1.2. Rozwój podmiotów gospodarczych,
- 1.1.4. Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przez osoby do 29. roku życia
- 1.1.6. Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego – zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rekreacja i rozrywka oraz handel hurtowy i detaliczny.

Realizacja projektu współpracy „Kreator przedsiębiorczości” zakończy się w roku 2019 dlatego na dzień 31.12.2018 roku wskaźnik został określony na poziomie zerowym. Wskaźnik 1.1.3. dotyczący tworzenia nowych podmiotów gospodarczych jest mocno zaawansowany w realizacji. W porównaniu do wstępnych założeń LGD dokonało zwiększenia wartości docelowej wskaźnika. Początkowe plany rozszerzono o 6 dodatkowych operacji. Zarząd LGD zdecydował o przeznaczeniu tzw. „bonusa” właśnie na ten cel. Powodów podjęcia takiej decyzji było kilka. Zarząd, Rada i pracownicy biura kierowali się własnym doświadczeniem wskazującym, że rozwój działalności gospodarczej to najczęściej długodystansowe projekty i może zdarzyć się sytuacja, że ktoś nie zrealizuje projektu, zrezygnuje i pieniądze zostaną zwrócone. Ponadto konkursy w tym zakresie cieszyły się największym zainteresowaniem mieszkańców. Wśród przykładowych przedsięwzięć związanych z rozwojem przedsiębiorczości można wskazać:

- rozwój firmy poprzez inwestycję w park maszynowy – zakup koparko-ładowarki (celem operacji był rozwój firmy poprzez zakup nowoczesnej i oszczędnej koparko-ładowarki umożliwiającej świadczenie usług wysokiej jakości),
- uruchomienie wypożyczalni pojazdów specjalistycznych (celem operacji było utworzenie innowacyjnej wypożyczalni pojazdów specjalistycznych w postaci autolawet dalekobieżnych),

- uruchomienie działalności gastronomicznej Restauracja „Syta Chata” (przez osobę poniżej 29 roku życia),
- powstanie firmy świadczącej usługi geodezyjne.

Wskaźniki produktu dla celu szczegółowego 1.2.

Przedsięwzięcie	Wskaźnik	Wartość docelowa	Realizacja na grudzień 2018
1.2.1. Działania niekomercyjne tworzące warunki do aktywności mieszkańców	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	10	9
1.2.2. Wydarzenia podsumowujące i nagradzające najaktywniejszych mieszkańców	Liczba wydarzeń	5	3
1.2.3. Kultywowanie dziedzictwa kulturowego regionu	Liczba wydarzeń kultywujących dziedzictwo kulturowe regionu	8	8
1.2.4. Budowanie więzi i współpracy międzygminnej	Liczba wydarzeń budujących więzi społeczne	8	0
1.2.5. Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	Liczba wydarzeń	8	0
1.2.6. Zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańcom	Liczba wydarzeń	8	0
1.2.7. Tworzenie, oznakowanie i promocja szlaków turystycznych	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1	0

1.2.8. Infrastruktura niekomercyjna tworząca warunki do aktywności mieszkańców	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	1	0
--	--	---	---

Tabela 4. Wskaźniki produktu dla celu szczegółowego 1.2.

W ramach celu szczegółowego 12. docelowa wartość wskaźnika produktu osiągnięta została jedynie w przypadku przedsięwzięcia 1.2.3. Kultywowanie dziedzictwa kulturowego regionu. Zaawansowana jest realizacja wskaźników dla przedsięwzięć: 1.2.1. (Działania niekomercyjne tworzące warunki do aktywności mieszkańców) oraz 1.2.2. (Wydarzenia podsumowujące i nagradzające najaktywniejszych mieszkańców). Realizacja pozostałych wskaźników jest na poziomie zerowym. Z uzyskanej w 2019 wiedzy wynika, że realizacja tych wskaźników została rozpoczęta, podpisano m.in. umowę na realizację projektu współpracy została podpisana. W ramach realizacji przedsięwzięć przypisanych do celu 1.2. zrealizowano między innymi projekty:

- organizacja terenu sportowo-rekreacyjnego w miejscowości Bukowa,
- budowa siłowni zewnętrznych,
- stworzenie bazy rekreacyjnej poprzez budowę altan rekreacyjnych i remont świetlicy wiejskiej w gminie Łubnice,
- budowa tężni solankowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą w centrum miejscowości Rytwiany,
- organizacja cyklu warsztatów plastyczno-kulinarnych,
- organizacja festynu rodzinnego czy jarmark produktów i usług leśnych.

Realizacja LSR ogółem (stan na
31.12.2018):

3 800 377 zł

Realizacja projektu współpracy:

64 250 zł

Koszty bieżące: **256 887,34 zł**

Aktywizacja: **20 473,02 zł**

RAZEM: 11 312 373,90zł

Tabela 5. Realizacja planu działania do końca 2018 roku.

W ramach poszczególnych operacji została wykorzystana następująca pula środków:

- Przedsięwzięcie 1.1.1– wydatkowano 35 000 złotych,
- Przedsięwzięcie 1.1.2 – wydatkowano 1 412 902 złote,
- Przedsięwzięcie 1.1.3– wydatkowano 750 000 złotych,
- Przedsięwzięcie 1.1.4 – wydatkowano 250 000 złotych,
- Przedsięwzięcie 1.1.5 – wydatkowano 64 250 złotych,
- Przedsięwzięcie 1.1.6 – wydatkowano 50 000 złotych,
- Przedsięwzięcie 1.2.1 – wydatkowano 771 331 złotych,
- Przedsięwzięcie 1.2.2 – wydatkowano 25 000 złotych,
- Przedsięwzięcie 1.2.3 – wydatkowano 236 277 złotych,
- Przedsięwzięcie 1.2.4 – realizacja od 2019,
- Przedsięwzięcie 1.2.5 – wydatkowano 205 617 złotych,
- Przedsięwzięcie 1.2.6 – wydatkowano 250 000 złotych,
- Przedsięwzięcie 1.2.7 – realizacja od 2019,
- Przedsięwzięcie 1.2.8 – realizacja od 2020.

Realizacja finansowa LSR przebiega zgodnie z założeniami. Budżet nie był aktualizowany od samego początku realizacji LSR, co wskazuje na brak problemów z jego realizacją. Wyjątkiem są tu oczywiście opisane powyżej zmiany dotyczące rozdysponowania „bonusa”. W kolejnych latach nie przewiduje się problemów z realizacją planu działania.

3.1.3. Realizacja planu komunikacji

Komunikacja z lokalną społecznością stanowi ważny aspekt działań podejmowanych przez LGD w ramach realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju. Skuteczne komunikowanie powinno znajdować odbicie w licznie i jakości składanych wniosków, które powinny pozwalać na bezproblemowe osiągnięcie założonych wartości wskaźników. Wysoki poziom realizacji wskaźników świadczy zatem pośrednio o bardzo dobrej jakości działań komunikacyjnych podejmowanych przez LGD – Dorzecze Wisły. Komunikowanie z lokalną społecznością można także ocenić bardziej bezpośrednio poprzez analizę wskaźników przypisanych do działań komunikacyjnych. Natura planu komunikacji zawartego w Lokalnej Strategii Rozwoju powoduje, że skupia on działania, które są w głównej mierze realizowane przez pracowników stowarzyszenia. Abstrahując w tym momencie od oceny pracy biura LGD należy stwierdzić, że swoją rolę w komunikacji ze społecznością mają do odegrania wszyscy członkowie stowarzyszenia, a szczególne obowiązki w tym zakresie spoczywają na członkach jego organów.

Plan komunikacyjny w analizowanej Lokalnej Strategii Rozwoju skonstruowany został w specyficzny sposób. W przypadku większości wskaźników określono wartość docelową, która powinna być osiągnięta co roku. To odmienne podejście do kwestii realizacji planu komunikacji niż ma to miejsce w przypadku wielu porównywalnych LGD, które zazwyczaj nie wyznaczają celów rocznych, a jedynie sumują wartości wskaźników osiągniętych w poszczególnych latach by osiągnąć wartość docelową przypisaną do całego okresu wdrażania LSR. Przyjęty w LGD – Dorzecze Wisły sposób działania wymaga większego zaangażowania w działania komunikacyjne. Z uwagi na duże znaczenie procesu wymiany informacji z mieszkańcami obszaru, należy takie podejście do komunikowania się uznać za dobrą praktykę.

Działania komunikacyjne	Nazwa wskaźnika	Wskaźnik – wartość docelowa w 2018	Osiągnięty wskaźnik w 2018
Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej	Liczba instytucji, w których umieszczono ogłoszenie	<i>Wskaźnik nierealizowany w 2018</i>	
Artykuły na stronie internetowej LGD	Liczba artykułów na stronie internetowej stowarzyszenia	10	18
Artykuły na stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD	Liczba zamieszczonych artykułów	5	20
Artykuły na profilu LGD na portalu społecznościowym	Liczba osób, które zobaczyły artykuł	50	50
Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD	Liczba wydarzeń	<i>Wskaźnik nierealizowany w 2018</i>	
Spotkanie informacyjne dla potencjalnych beneficjentów (grupy docelowej) konkursu w każdej gminie LGD.	Liczba osób, która wzięła udział w spotkaniach	<i>Wskaźnik nierealizowany w 2018</i>	
Dyżur koordynatora LGD w poszczególnych gminach w wyznaczonych terminach	Liczba osób korzystających z doradztwa podczas dyżuru	30	30
Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD	Ilość rozdysponowanych ulotek	<i>Wskaźnik nierealizowany w 2018</i>	

Informacja i doradztwo w siedzibie LGD	Liczba osób korzystających z doradztwa	40	80
Kontakt przez rozmowę telefoniczną	Liczba osób	40	80

Tabela 6. Realizacja planu komunikacji.

Plan komunikacji realizowany jest zgodnie z założeniami. Nie napotkano na problemy w wykonywaniu zadań związanych z działaniami komunikacyjnymi. Komunikacja prowadzona jest na bieżąco przez pracowników biura LGD. Niektóre wartości docelowe wskaźników zostały już zrealizowane w całości i nie były realizowane w 2018 roku. Skuteczne działania pracowników LGD pozwoliły zatem na wykroczenie poza roczny rytm realizacji poszczególnych zadań. Realizacja całości planu komunikacji jest zaawansowana. Jeżeli tendencja korzystania z doradztwa utrzyma się na dotychczasowym poziomie, to wartość docelowa odnoszącego się do niego wskaźnika zostanie znacznie przekroczona.

3.2. Badania ilościowe

Lokalna Grupa Działania – Dorzecze Wisły prowadzi systematyczne badania ankietowe, które pozwalają monitorować wskaźniki opisujące różne obszary działalności stowarzyszenia. W raporcie z ewaluacji mid-term uwaga zostanie skupiona na dwóch zjawiskach istotnych z punktu widzenia efektywności procesu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Pierwszym z nich jest doradztwo świadczone w biurze LGD, które ma ogromny wpływ na jakość przygotowywanych operacji oraz późniejszą ich realizację i rozliczanie. Drugim aspektem działalność LGD ważnym na tym etapie realizacji LSR jest komunikacja z mieszkańcami, która ma istotne znaczenie dla pozyskania poparcia społeczności lokalnej dla realizowanych projektów oraz włączenia jak największej liczby jej przedstawicieli w realizację celów strategii.

3.2.1. Doradztwo w biurze LGD

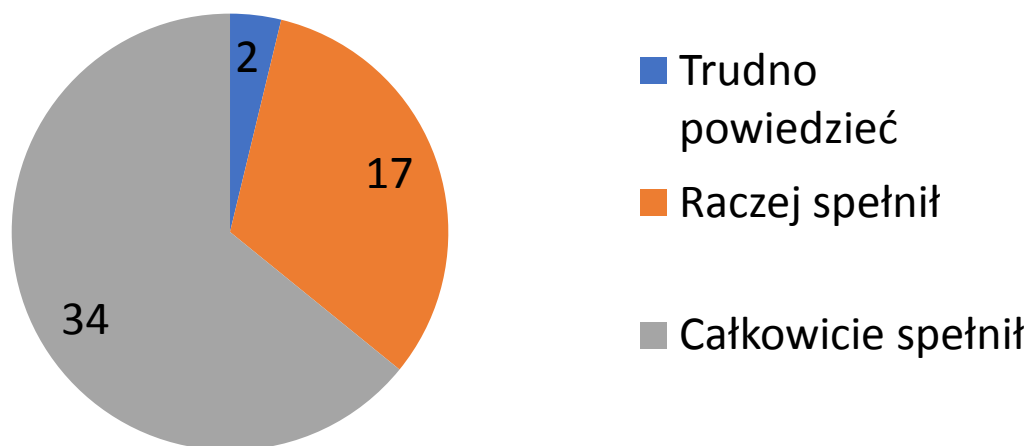
Jednym z najważniejszych aspektów funkcjonowania biura LGD jest doradztwo bezpośrednie dla potencjalnych beneficjentów. Dane dotyczące działań podejmowanych w tym zakresie przez pracowników LGD – Dorzecze Wisły zostały zebrane w poniższej tabeli.

Liczba porad udzielonych w 2018 roku				
Porady	I kwartał	II kwartał	III kwartał	RAZEM
W biurze	17	30	21	68
telefonicznie	11	20	8	37

Tabela 7. Liczba udzielonych porad w 2018 roku.

Z doradztwa świadczonego przez LGD korzystają przede wszystkim organizacje pozarządowe i osoby prywatne, które chcą złożyć wnioski o dofinansowanie. Zdarzają się też przypadki, że z doradztwa korzystają osoby piszące wnioski na zlecenie potencjalnych beneficjentów. Doradztwa udzielają pracownicy biura LGD od poniedziałku do piątku od 8.00 do 16.00. Usługi doradcze są także świadczone przez koordynatorów gminnych. Na co dzień dominuje doradztwo telefoniczne, ale tuż przed terminem składania wniosków udziela się więcej porad w czasie spotkań w biurze (nie ma konieczności umawiania się na doradztwo). Lokalna Grupa Działania na co dzień dysponuje jedynie małym pokojem, w którym swoje obowiązki wykonują pracownicy. Warunki świadczenia doradztwa nie są komfortowe zarówno dla pracowników jak i wnioskodawców. W razie konieczności wykorzystywana jest także sala konferencyjna użyczana z Urzędu Gminy. Doradztwo dotyczy głównie planowanych do ogłoszenia naborów, a także już ogłoszonych. Zdarza się jednak doradztwo związane np. z pomocą w założeniu organizacji pozarządowej i wszelkimi związanymi z tym procedurami.

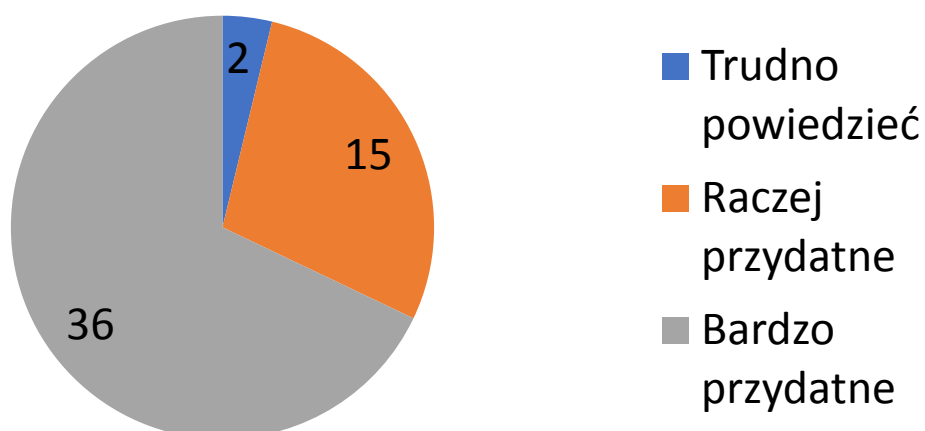
Na ile zakres udzielonych porad spełnił Pana/i oczekiwania? (n=53)

Wykres 1. Spełnienie oczekiwań związanych z doradztwem.

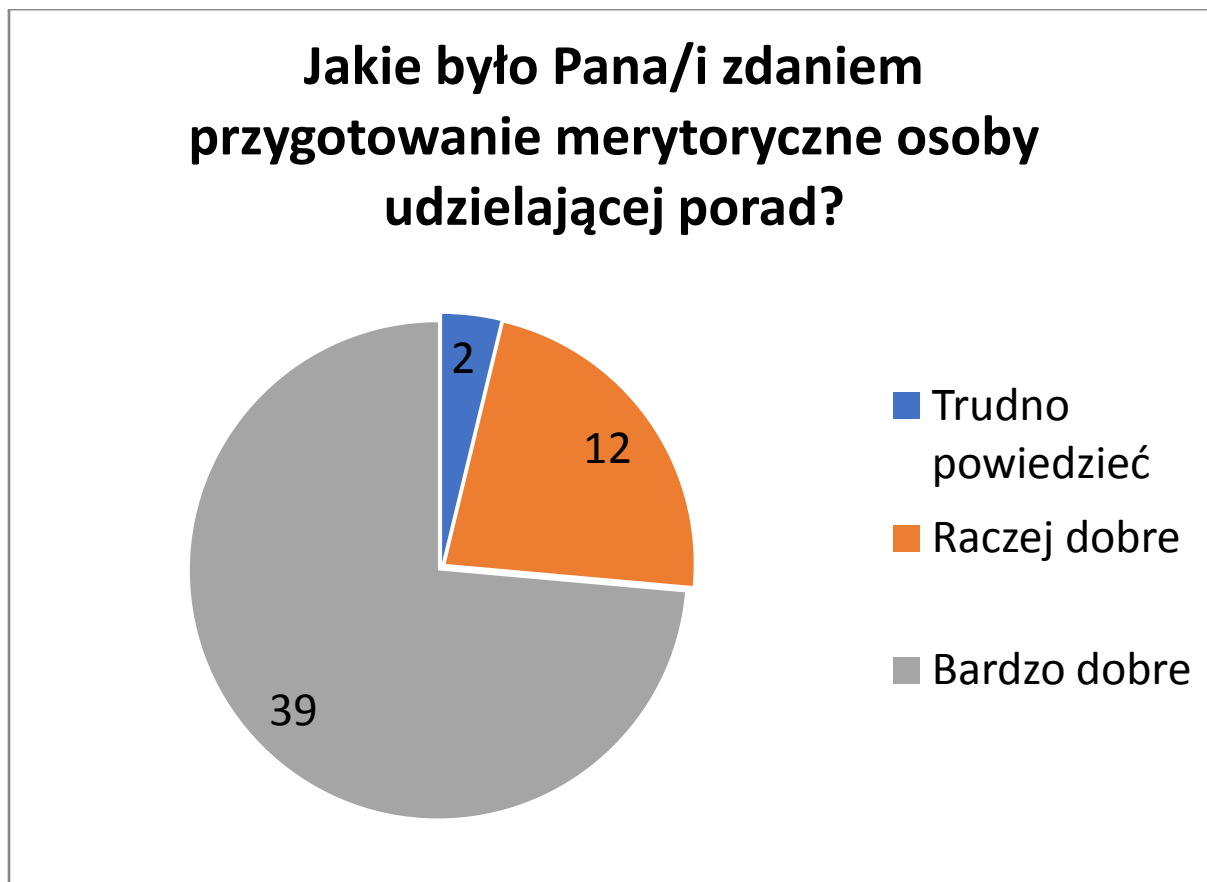
Świadczone przez pracowników biura LGD doradztwo jest pozytywnie oceniane przez osoby z niego korzystające. 34 osoby uznały, że zakres udzielonych porad całkowicie spełnił oczekiwania, a 17 osób uznało, że raczej spełnił. Żaden z respondentów nie stwierdził, że zakres udzielonych porad zupełnie nie spełnił jego oczekiwań.

W jakim stopniu uważa Pan/i udzielone porady za przydatne? (n=53)

Wykres 2. Przydatność udzielonych porad.

Z badań ankietowych wynika, że udzielane przez pracowników biura LGD porady są przydatne dla potencjalnych beneficjentów. 36 osób uznało, że są one bardzo przydatne, a 15 osób, że raczej przydatne.

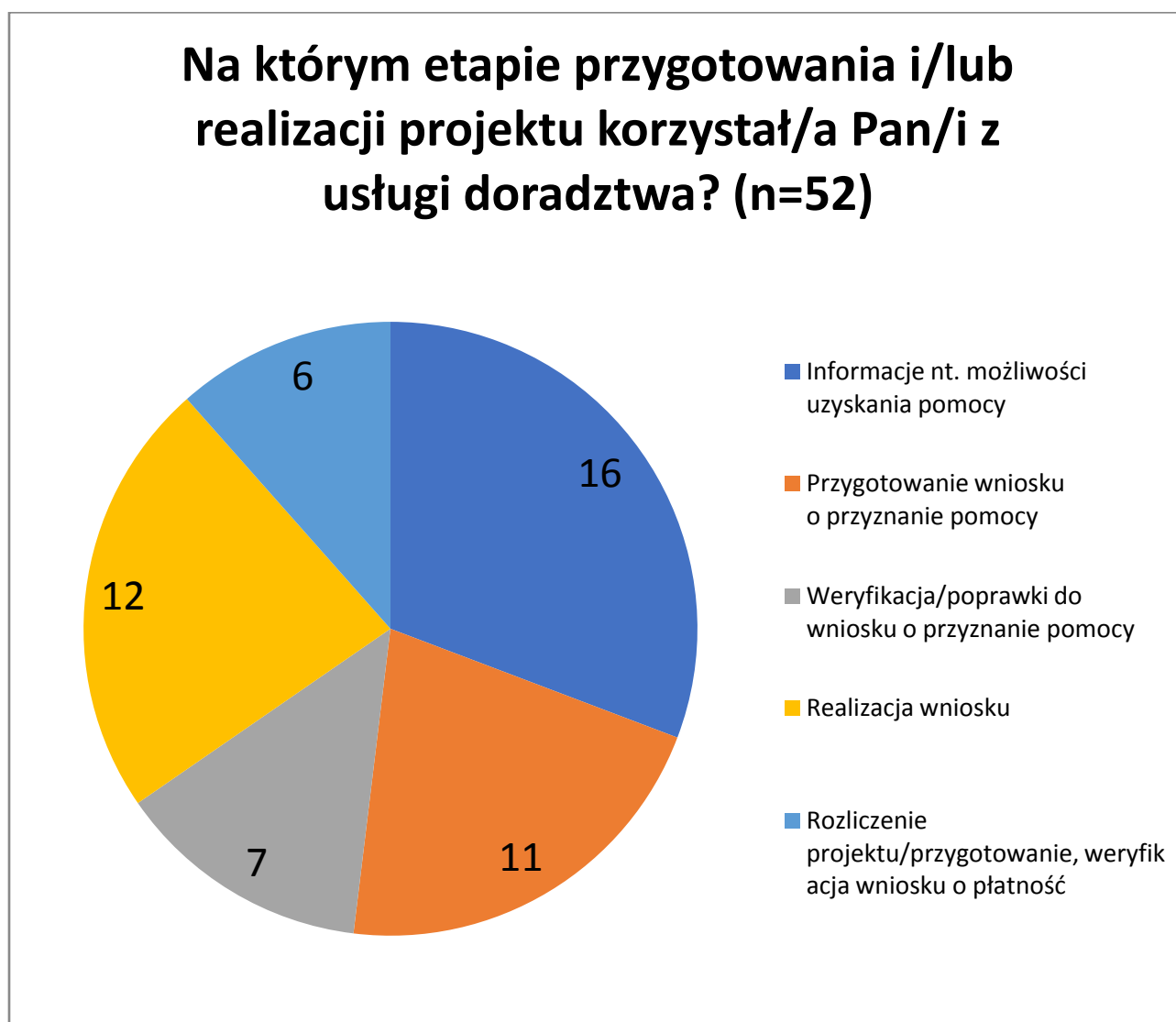
Wykres 3. Przygotowanie merytoryczne osoby udzielającej porad.

Przygotowanie merytoryczne pracowników biura LGD oceniane jest na wysokim poziomie. 39 osób uznało, że przygotowanie merytoryczne osoby udzielającej porad było bardzo dobre, a 12 osób, że raczej dobre.

Ocena kontaktu z doradcą			
Kategoria \ Ocena na skali 1-5 (5 to ocena najwyższa)	Dostateczna	Dobra	Bardzo Dobra
Kultura osobista	2	8	43
Troska o odbiorcę doradztwa	2	9	42
Zaangażowanie w pomoc odbiorcy doradztwa	2	8	43

Tabela 8. Ocena kontaktu z doradcą.

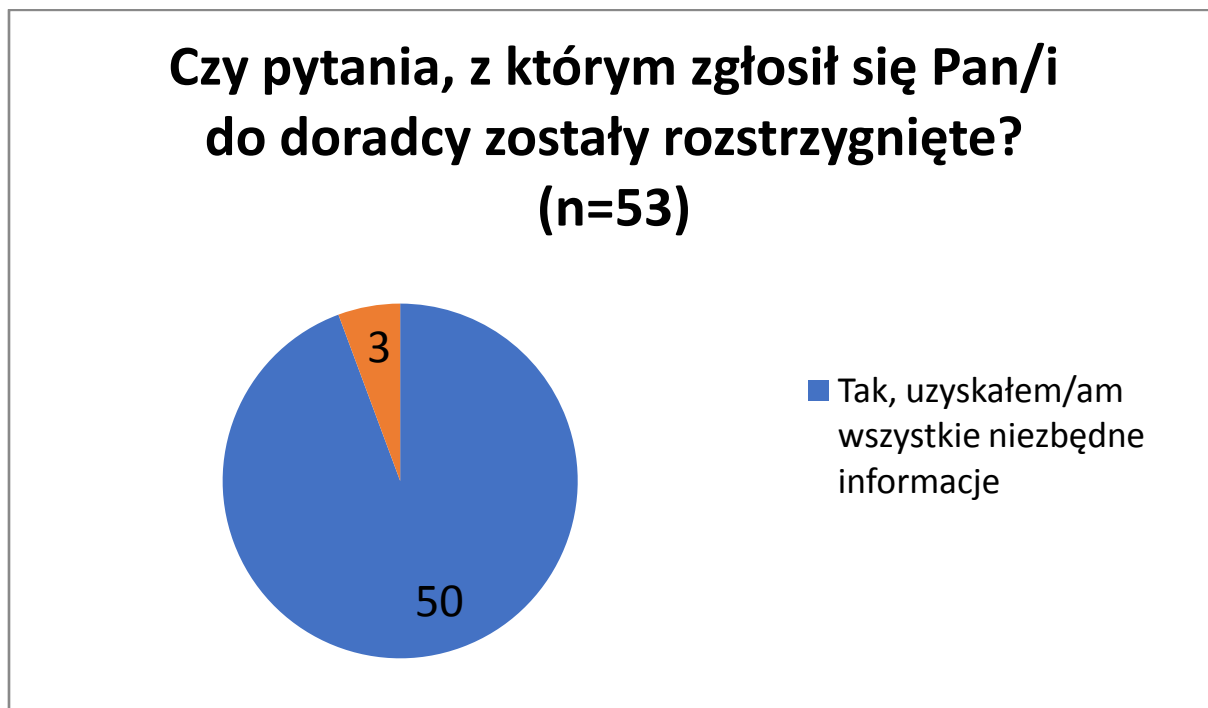
Osoby korzystające z doradztwa bardzo wysoko oceniły także kontakt z pracownikami biura LGD. Uznano, że kultura osobista jest na wysokim poziomie (43 osób, że jest bardzo dobra, 8 osób, że dobra, a tylko dwie osoby oceniły ją jako dostateczną). Identyczny wynik odnotowano w ocenie zaangażowania w pomoc odbiorcy doradztwa. W zakresie troski o odbiorcę doradztwa ocena także jest pozytywna (42 osób uznało, że jest bardzo dobra, 9, że dobra i 2 osób wybrały odpowiedź dostateczna).

Wykres 4. Etapy przygotowania/realizacji projektu, na których korzystano z doradztwa.

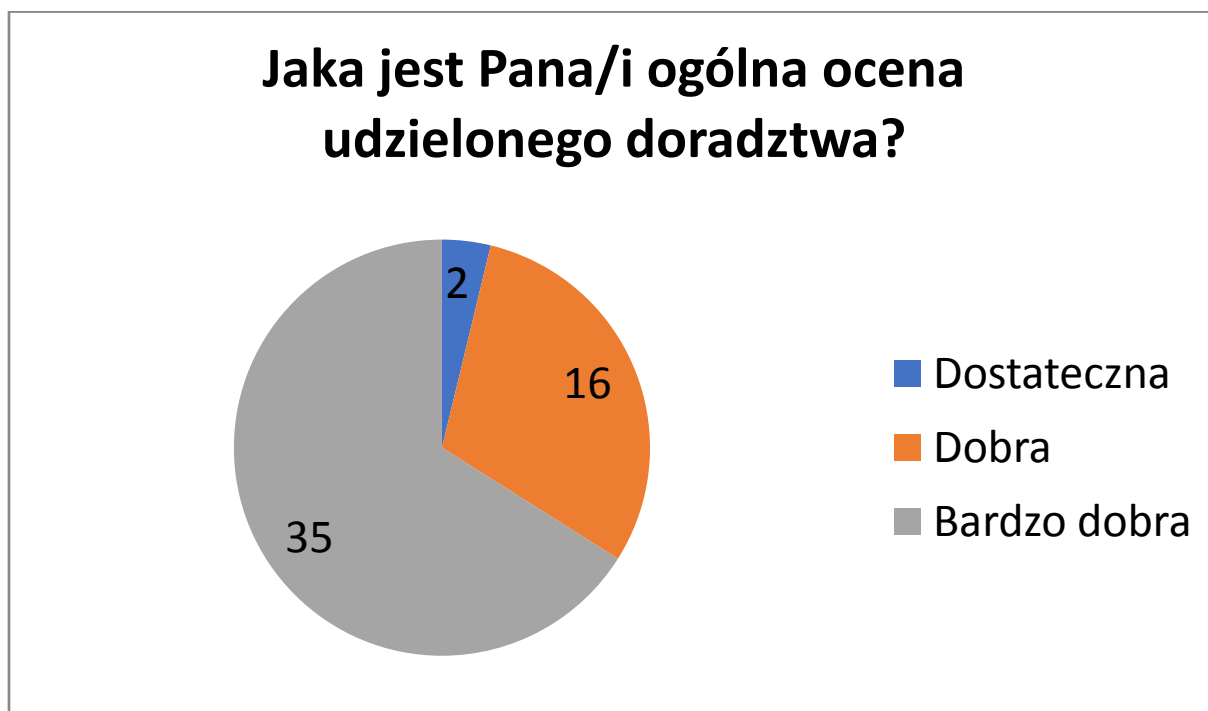
Beneficjenci korzystają z usług doradczych na każdym etapie pracy z wnioskiem tj. od konsultacji pomysłu i jego przygotowanie poprzez realizację i rozliczenie. Wśród osób badanych z doradztwa korzystano na następujących etapach: Informacja na temat możliwości uzyskania pomocy (16 osób), realizacja wniosku (12 osób), przygotowanie

wniosku o przyznanie pomocy (11 osób), weryfikacja / poprawki do wniosku o przyznanie pomocy (7 osób), rozliczenie projektu/ przygotowanie weryfikacji wniosku o płatność.

Wykres 5. Rozstrzygnięcie pytań zgłaszanych przez osobę korzystającą z doradztwa

Osoby korzystające z doradztwa są z niego zadowolone. Świadczy o tym fakt, że zdecydowana większość badanych uznała, że uzyskała wszystkie niezbędne informacje podczas świadczonego doradztwa.

Wykres 6. Ogólna ocena udzielonego doradztwa

Ogólna ocena udzielonego doradztwa jest dobra, a nawet bardzo dobra. 35 ankietowanych przyznało ocenę bardzo dobra, 16 osób ocenę dobrą i tylko 2 osoby dostateczną. W drugiej połowie okresu realizacji ewaluowanej Lokalnej Strategii Rozwoju należy dołożyć starań, by utrzymać tę wysoką jakość pracy z potencjalnymi beneficjentami.

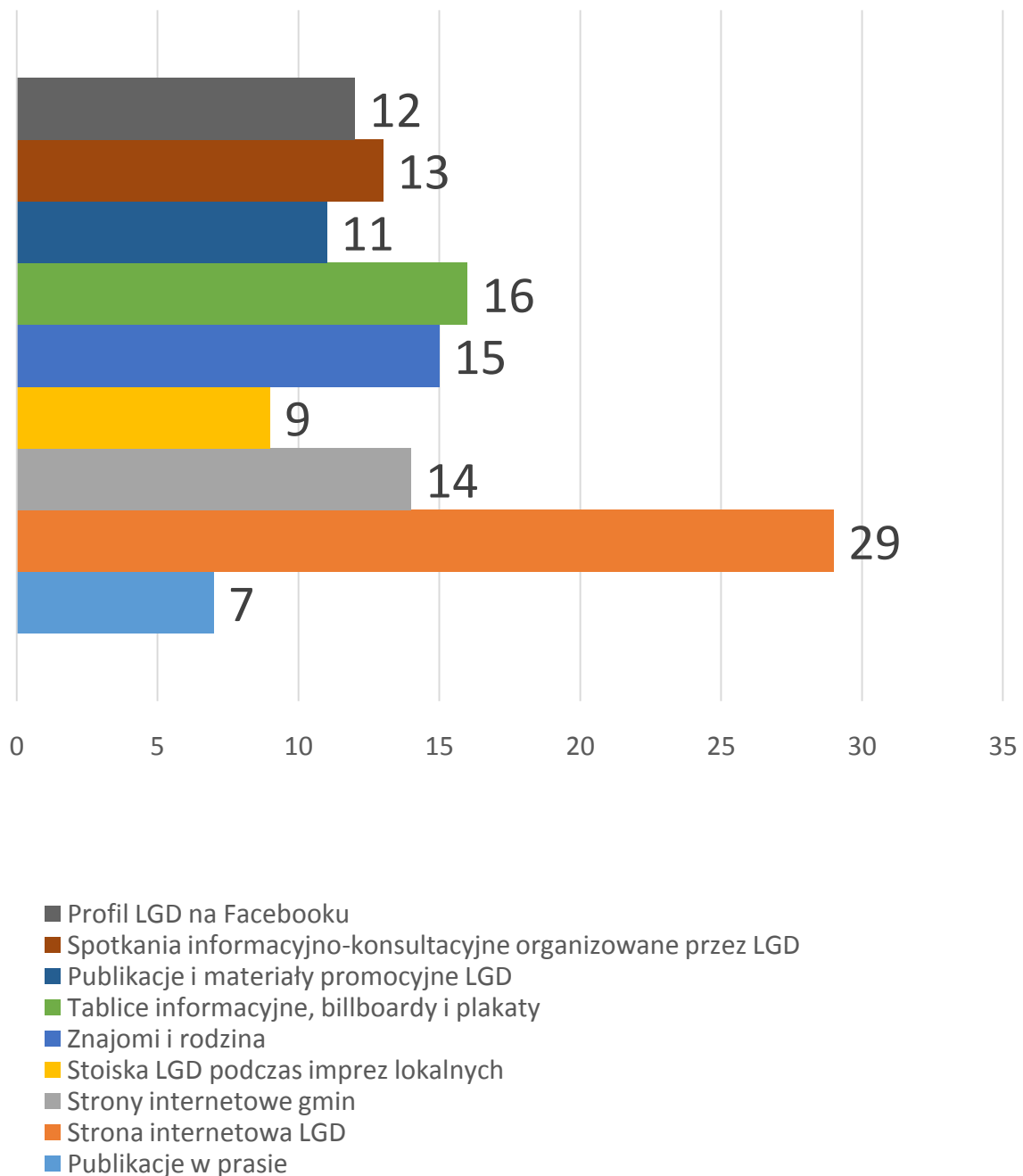
3.2.2. Komunikacja z mieszkańcami obszaru

We wcześniej części raportu pozytywnie oceniono postępy w realizacji planu komunikacji oraz konstrukcję samego dokumentu. Dobra jakość działań w tym zakresie przekłada się zarówno na osiąganie zaplanowanych wskaźników planu komunikacyjnego, jak również na ogólną skuteczność w osiąganiu celów strategii. Ze względu na istotność zagadnienia komunikowania się z lokalną społecznością dla lokalnych grup działania jest to obszar, który może podlegać stałym udoskonaleniom. Badania ankietowe przeprowadzone wśród mieszkańców obszaru dostarczają cennych wskazówek odnośnie podejmowania działań komunikacyjnych w przyszłości.

Informacje dotycząca działalności biura LGD – Dorzecze Wisły oraz skuteczności działań komunikacyjnych można pogłębić na podstawie wyników badań ankietowych (n=41) zaprezentowanych w trzech poniższych tabelach. Przed ich omówieniem należy zwrócić uwagę, że pytania w ankiecie dotyczące komunikacji z LGD dawały możliwość wielokrotnego wyboru, tzn. łączna liczba wskazań wszystkich odpowiedzi w poszczególnych pytaniach jest większa niż liczba badanych osób.

Potencjalni beneficjenci najchętniej pozyskują informacje na temat działań podejmowanych przez LGD za pośrednictwem strony internetowej. Strona internetowa jest najlepszym kanałem komunikacji, jednak Lokalna Grupa Działania powinna korzystać ze wszystkich dotychczasowych kanałów informacji tak aby trafiać do różnych grup odbiorców. Pracownicy biura LGD powinni na bieżąco informować mieszkańców odnośnie planowanych konkursów o przyznanie wsparcia, szczegółowych zasad ubiegania się o dofinansowanie, o planowanych imprezach i przedsięwzięciach, a także o dobrych praktykach w realizacji projektów.

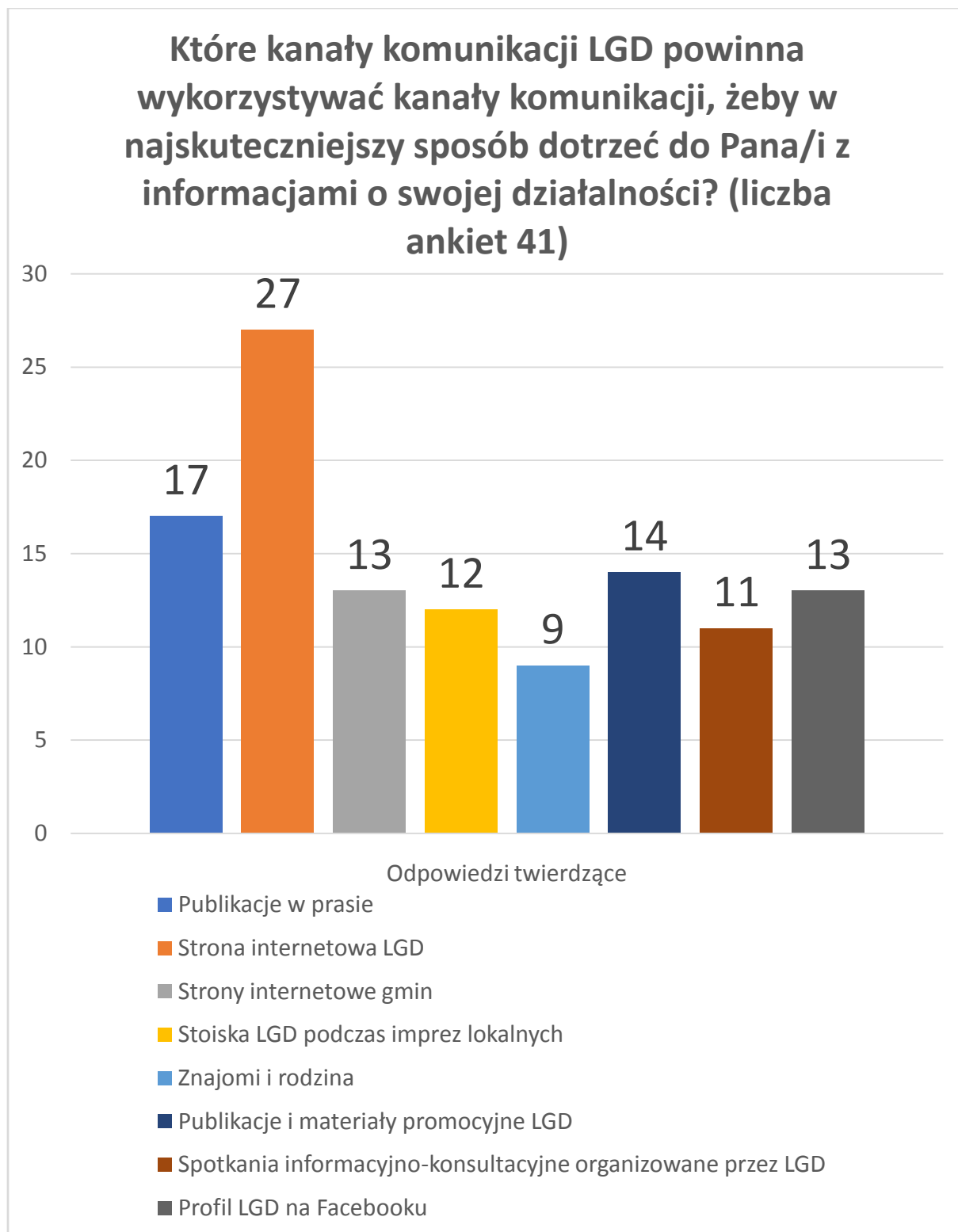
**W jaki sposób dotarły do Pana/i informacje
na temat działań podejmowanych przez LGD?
(liczba ankiet 41)**

Wykres 7. Źródła informacji o LGD

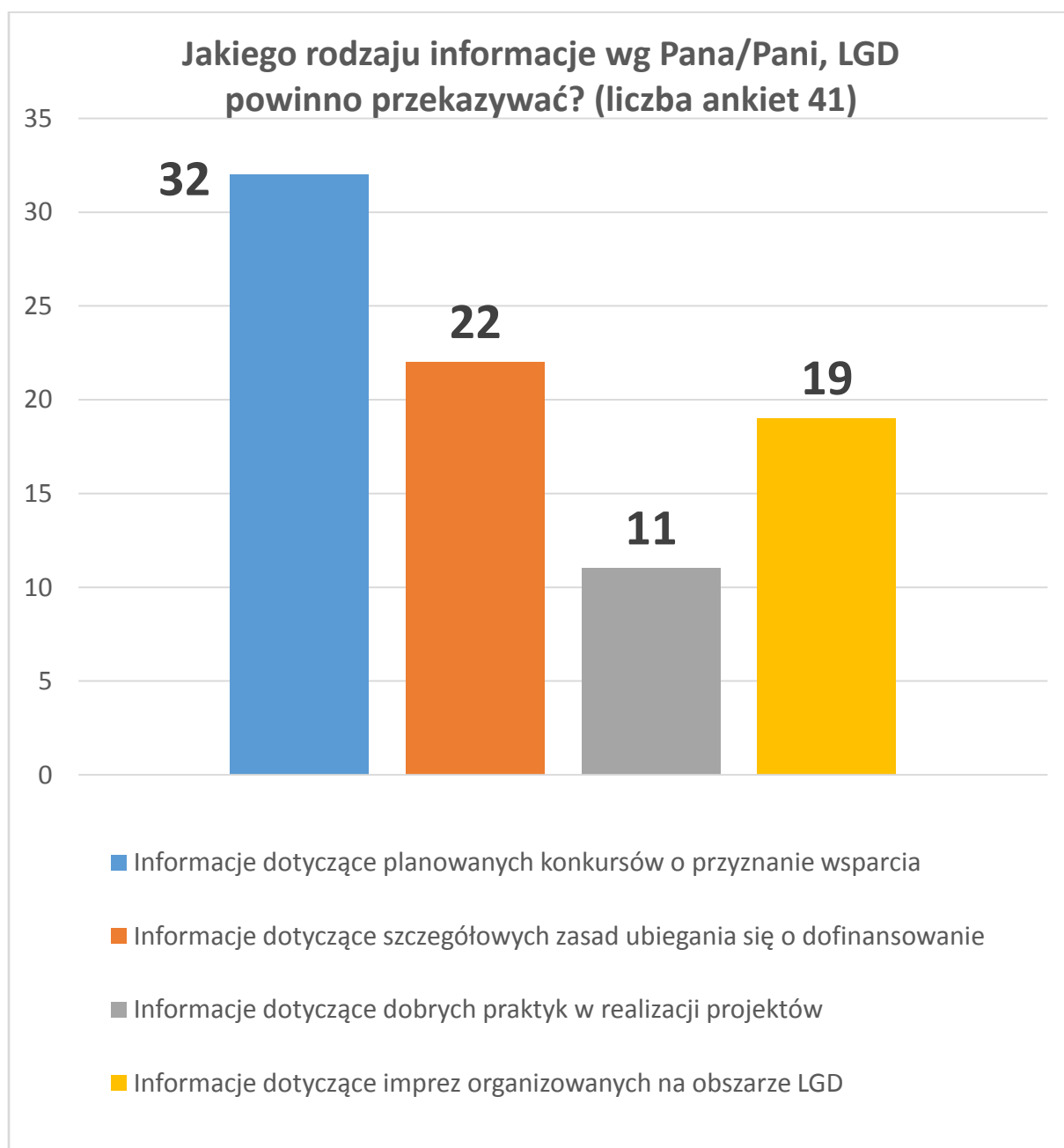
W momencie przeprowadzania ewaluacji mid-term najlepszym sposobem informowania mieszkańców na temat działań LGD okazała się strona internetowa LGD. Trzeba jednak

zwrócić, uwagę, że wszystkie wskazane w ankiecie sposoby przekazywania informacji były wybierane przez ankietowanych, dlatego każdy z nich należy uwzględnić w dalszych działaniach Lokalnej Grupy Działania. Tym samym możliwe będzie dotarcie do jak największej ilości potencjalnych beneficjentów.

Wykres 8. Preferowane kanały komunikacji.

Preferencje mieszkańców odnośnie kanałów komunikacji pokrywają się w dużej części z listą faktycznie wykorzystywanych przez LGD sposób przekazywania informacji. Zdaniem mieszkańców, najlepszym źródłem informacji o działalności stowarzyszenia jest jego strona internetowa. Wyniki badania ankietowego wskazują jednak, że preferencje mieszkańców odnośnie pozyskiwania informacji są zróżnicowane. Ważne są tu nie tylko materiały drukowane i komunikacja za pomocą internetu. LGD powinno wykorzystywać także bezpośrednie kanały komunikacji takie, jak stoiska na imprezach lokalnych oraz spotkania informacyjno-konsultacyjne.

Wykres 9. Preferencje mieszkańców obszaru LGD odnośnie przekazywanych informacji

Zdaniem ankietowanych, pracownicy biura LGD powinni przekazywać mieszkańcom przede wszystkim informacje na temat planowanych konkursów o przyznanie wsparcia (32 ankietowanych wskazało tą odpowiedź). Mniejsza grupa osób zainteresowana jest szczegółowymi zasadami ubiegania się o dofinansowanie (22 ankietowanych), o planowanych imprezach i przedsięwzięciach (19 ankietowanych), a także o dobrych praktykach w realizacji projektów (11 ankietowanych).

4. Odpowiedzi na pytania badawcze.

Analiza danych własnych LGD, badania ankietowe oraz przeprowadzone badania jakościowe pozwoliły na zgromadzenie szerokiego zestawu danych wszechstronnie opisujących działalność LGD–Dorzecze Wisły w pierwszym okresie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju dla okresu programowania Unii Europejskiej 2014-2020. We wcześniejszych częściach raportu omówiono wyniki analizy danych zastanych oraz danych ilościowych. Stanowi to dobry wstęp do udzielania szczegółowych odpowiedzi na pytania badawcze zawarte w Wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Odpowiedzi te zostały sformułowane w oparciu o dane uzyskane za pomocą wszystkich wymienionych powyżej technik badawczych.

Wyniki badań wskazują, że operacje przeprowadzane w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju sprzyjają osiągnięciu założonych w niej celów. Oczywiście formułując takie twierdzenia należy brać pod uwagę skalę działalności Lokalnych Grup Rozwoju. Niemożliwe jest by za pomocą pojedynczych operacji w krótkim czasie dokonać zmian społecznych na obszarze całego partnerstwa. Oddziaływanie przeprowadzonych inicjatyw jest punktowe, ale rozłożone w czasie. Ich efekty oddziałują na budowanie kapitału społecznego całej społeczności poprzez rozwiązywanie niewielkim, konkretnych problemów w wybranych miejscach.

W przypadku Lokalnej Grupy Działania – Dorzecze Wisły zaplanowane w ramach realizacji LSR przedsięwzięcia skupiają się na aktywizacji społecznej i gospodarczej mieszkańców obszaru, rozwoju przedsiębiorczości, turystyki i produktów lokalnych. We wcześniejszej części raportu kwestie te zostały przeanalizowane pod względem ilościowym. Konieczna jest jednak także refleksja oparta na danych jakościowych. Pozwoli ona odpowiedzieć na pytania dotyczące

rzeczywistego wpływu realizowanych operacji na pozytywne zmiany na obszarze objętym Lokalną Strategią Rozwoju. Istotne są tu między innymi takie zagadnienia, jak wsparcie udzielone osobom z grupy defaworyzowanej, generowanie wysokiej jakości kapitału społecznego, wprowadzanie innowacji na terenie gmin wchodzących w skład LGD.

4.1. Ocena wpływu na główny cel LSR

Lokalna Strategia Rozwoju przyczynia się do zmian na obszarze nią objętym. Dzięki LSR powstało 32 nowych miejsc pracy oraz nowe mikroprzedsiębiorstwa. Firmy, które powstały dzięki LSR są sprawnie funkcjonującymi podmiotami gospodarki. Intensyfikacji uległa również działalność stowarzyszeń. Na obszarze LGD powstają nowe NGO, które aplikują o środki na działalność na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej. Działające organizacje pozarządowe posiadają z roku na rok coraz większe doświadczenie i są pewniejsze siebie przy składaniu wniosków o dofinansowanie. W ramach finansowego wsparcia z LGD organizacje przeprowadziły festyny, warsztaty, szkolenia. Zrealizowane operacje przyczyniają się do osiągnięcia celów ogólnych. Rozwija się przedsiębiorczość, organizacje pozarządowe, turystyka. Wśród członków LGD przeważa opinia, że określone w LSR cele są realizowane i powinny być podtrzymane dalej. Należy dalej kłaść nacisk na przedsiębiorczość z uwzględnieniem branż kluczowych. Na terenie działalności LGD są branże wymagające wsparcia np. gastronomia i hotelarstwo.

4.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny

Mieszkańcy gmin wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania są zaangażowani w realizację projektów w ramach wdrażania LSR. O skali aktywności mieszkańców świadczy fakt, że w większości naborów złożono wnioski na większą kwotę dofinansowania niż założono w poszczególnych konkursach. Na terenie LGD powstają nowe organizacje pozarządowe i nowe podmioty gospodarcze, co także jest wskaźnikiem wzrastającego zaangażowania mieszkańców. Ponadto duża grupa mieszkańców zaczęła się angażować. Nawet stowarzyszenia które działały sobie samodzielnie i nakierowane były na wewnętrzne potrzeby członków, zmieniły swój sposób działania dzięki możliwości włączenia się w realizację LSR. Organizacje te zaczęły śmiało wychodzić naprzeciw potrzebom kolejnych grup mieszkańców. Przykładem takiej ścieżki rozwoju jest stowarzyszenie seniorów. Na obszarze LGD szybko rozchodzą się wieści o dofinansowanych operacjach, co zachęca kolejnych jego mieszkańców do działania. Można powiedzieć, że środki finansowane

na realizację LSR zmniejszą się wprost proporcjonalnie do wzrostu zainteresowania działalnością LGD.

4.3. Rozwój przedsiębiorczości

Głównym celem interwencji zaplanowanej w ramach ewaluowanej Lokalnej Strategii Rozwoju jest wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców. Z tego względu, kwestia rozwoju przedsiębiorczości została już omówiona w punkcie 4.1. Postępujący rozwój przedsiębiorczości na obszarze LGD napotyka jednak nowe bariery. Zdaniem osób biorących udział w badaniach jakościowych, głównym problemem lokalnego rynku pracy są przede wszystkim niskie zarobki. Nawet jeżeli są miejsca pracy mieszkańcy nie chcą z nich korzystać ponieważ zazwyczaj wynagrodzenie jest za niskie. Przedsiębiorcy zaczynają zwracać uwagę na trudności ze znalezieniem pracowników. Lokalna Strategia Rozwoju przyczynia się do rozwiązywania tego problemu. Jest to możliwe dzięki dofinansowaniu przyznawanemu na tworzenie nowych miejsc pracy. Beneficjenci mogą się realizować zawodowo w wybranej przez siebie dziedzinie, a zarobki mogą być dostosowane do osiągniętych zysków. Kolejna Lokalna Strategia Rozwoju powinna przewidywać możliwość wsparcia przedsiębiorczości zarówno w zakresie zakładania nowych podmiotów gospodarczych jak również rozwoju już istniejących.

4.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Przeprowadzona na etapie przygotowania LSR analiza zasobów obszaru wykazała, że turystyka nie jest szczególnie perspektywicznym kierunkiem rozwoju. W odróżnieniu od poprzedniego okresu programowania UE, cele z nią związane nie są istotną częścią logiki interwencji. Zdecydowanie większy nacisk położono na rozwój przedsiębiorczości, a dotychczas osiągnięte efekty pokazały, że był to słuszny wybór.

Nie oznacza to, że działania związane z rozwojem turystyki są zupełnie nieobecne w analizowanej LSR. Realizowany będzie projekt współpracy, przewidujący promocję szlaków turystycznych. To działanie dobrze oddaje nastawienie Lokalnej Grupy Działania do rozwoju turystyki. Stawia ona głównie na promocję turystyki, a nie inwestycje w tym obszarze.

4.5. Grupy defaworyzowane

W realizowanej LSR grupy defaworyzowane stanowią: Osoby do 29 roku życia (w tym studenci i absolwenci).

Osoby do 29 roku życia, w tym studenci i absolwenci, chętnie korzystali z możliwości dofinansowania. Często były to osoby, które po zakończeniu studiów wracały w rodzinne strony i napotykały problemy ze znalezieniem pracy. Założenie własnej działalności, na które można było otrzymać wsparcie z LGD było dla niektórych z nim dobrym sposobem na ich rozwiązanie. Na etapie tworzenia LSR trafnie zdefiniowano potrzeby młodych osób. Nie wystąpiły problemy z zaangażowaniem ich do udziału w projektach i nakłonieniem do aplikowania o środki.

Problemy zdefiniowanej w LSR grupy defaworyzowanej z pewnością nie zostały jeszcze rozwiązane i nadal jej członkowie wymagają wsparcia. Wyniki badań wskazują, że zasadnym będzie kontynuacja działań na rzecz osób do 29 roku życia w kolejnych latach.

Dla osób do 29 roku życia zostało wydzielone w ramach LSR specjalne przedsięwzięcie dotyczące zakładania działalności gospodarczej. To dobra praktyka, która gwarantuje wsparcie dla osób z grupy defaworyzowanej i pozytywnie wpływa na ich aktywizację. Przykładowa operacja realizowana przez młodą osobą dotyczyła rozpoczęcia działalności gastronomicznej. Przyznano na ten cel premię w wysokości 50 000 zł, która została spożytkowana na zakup wyposażenia sali bankietowej. Operacja zachowuje trwałość – nowopowstała firma nadal istnieje i cały czas się rozwija. Dzięki wspieraniu operacji tego typu, Lokalna Grupa Działania – Dorzecze Wisły przyczynia się pośrednio do zmniejszenia poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego.

4.6. Innowacyjność

Innowacyjność była kryterium oceny wniosków, które budziło najwięcej wątpliwości. Na etapie tworzenia LSR zdecydowano, że innowacyjność będzie oceniana w skali lokalnej, a nie w skali regionu, województwa czy kraju. Był to słuszny wybór. Co ciekawe, tylko około 50% wszystkich złożonych wniosków wpisało się w kryterium innowacyjności i otrzymało za nie punkty. Wynikało to wprost ze sposobu pracy organu decyzyjnego LGD. Rada dokonywała dokładnego sprawdzenia czy dana inwestycja lub usługa nie występuje do tej pory na terenie

LGD. Te projekty, którym przyznano punkty za kryterium innowacyjności były więc w świetle przyjętej definicji prawdziwie innowacyjne. To inaczej niż w wielu porównywalnych LGD, w których oceniano innowacyjność przede wszystkim na podstawie uzasadnienia przedstawionego przez wnioskodawców. Powodowało to, że praktycznie wszystkie propozycje operacji wnioskodawców były uznawane za innowacyjne, ponieważ z oczywistych względów dokładali oni starań by przedstawione przez nich uzasadnienia były przekonujące. Zdarza się także, że członkowie Rady LGD szczerze przyznają punkty za kryterium innowacyjności, ponieważ obawiają się protestów wnoszonych przez wnioskodawców. Dzieje się tak zwłaszcza w przypadku, gdy członkowie organu decyzyjnego nie czują się wystarczająco kompetentni by stosować kryterium innowacyjności. W tym kontekście należy pozytywnie ocenić sposób stosowania tego kryterium w czasie oceny wniosków przez LGD – Dorzecze Wisły.

W pierwszym okresie realizacji ewaluowanej LSR zrealizowano kilka interesujących operacji, które zostały przez organ decyzyjny uznane za innowacyjne. Na przykład realizowany był wniosek na projektowanie sieci sanitarnych z wykorzystaniem innowacyjnej technologii bezwykopowej oraz wniosek dotyczący cięcia spieków kwarcowych. Z drugiej strony, stosowane kryterium pozwoliło na uznanie za innowacyjny a terenie LGD pomysł na firmę zajmująca się wynajmowaniem narzędzi ogrodniczych.

4.7. Projekty współpracy

Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Wisły” realizuje dwa projekty współpracy: „Kreator przedsiębiorczości” oraz „Tworzenie, oznakowanie i promocja szlaków turystycznych”. Pomysł ich realizacji powstał już na etapie tworzenia LSR podczas spotkań i dyskusji związanych z potrzebami mieszkańców. Projekty współpracy są ciągle w trakcie realizacji, dlatego postęp w ich wdrażaniu nie jest widoczny, gdy poprzestaje się na analizie wskaźników produktów, jak to było we wcześniejszej części raportu.

„Kreator przedsiębiorczości” jest projektem realizowanym przez 20 Lokalnych Grup Działania z Polski oraz jednego partnera ze Słowacji. Partnerskie LGD otrzymały prawie 3 mln zł dotacji napromowanie lokalnej przedsiębiorczości, pomoc w tworzeniu nowych działalności gospodarczych i wspieranie istniejących firm. Celem tego projektu współpracy jest wzrost aktywności społecznej, gospodarczej, promowanie lokalnej przedsiębiorczości poprzez kreowanie warunków do powstawania stabilnych mikroprzedsiębiorstw i podmiotów

ekonomii społecznej, wspieranie istniejących firm oraz kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród dzieci, młodzieży i dorosłych. Zadania realizowane przez LGD „Dorzecze Wisły” polegają na świadczeniu wsparcia dla osób planujących założyć własną działalność gospodarczą oraz wsparcia dla młodych osób pragnących poszerzyć swoje kwalifikacje zawodowe. Beneficjentami utworzonego Lokalnego Centrum Wspierania Przedsiębiorczości są przedsiębiorcy, osoby zakładające działalność gospodarczą oraz młode osoby do 29 roku życia.

Projekt współpracy „Tworzenie, oznakowanie i promocja szlaków turystycznych” jest przedsięwzięciem złożonym, polegającym na przygotowaniu kompleksowego zagospodarowania turystycznego terenu w powiązaniu z istniejącymi szlakami turystycznymi. Przedsięwzięcie to będzie realizowane w Partnerstwie 5 LGD: Dorzecze Wisły, „Perły Czarnej Nidy”, „Ziemia Jędrzejowska-Gryf”, „Ponidzie” i „Królewskie Ponidzie”. Głównym celem projektu jest zinwentaryzowanie, uporządkowanie i oznakowanie szlaków turystycznych, a następnie ich szeroka promocja na obszarze partnerskich LGD.

4.8. Ocena funkcjonowania LGD

Nie wszyscy członkowie LGD są mocno zaangażowani w życie stowarzyszenia. Oprócz bardzo aktywnych osób są też członkowie, którzy jedynie pojawiają się raz w roku na Walnych Zebraniach. To niekorzystna sytuacja, ale trzeba przyznać, że LGD - Dorzecze Wisły nie wyróżnia się pod tym względem na tle innych Lokalnych Grup Działania. Władze ewaluowanej LGD zdają sobie sprawę z tego problemu i próbowały mu zaradzić. Zorganizowano np. wycieczkę dla członków stowarzyszenia, ale nie spotkała się ona z oczekiwanym zainteresowaniem. W przyszłości należy przeprowadzić szeroką analizę potrzeb członków LGD i podjąć działania zmierzające do ich aktywizacji. Podsumowując ten wątek, należy jednak stwierdzić, że poziom zaangażowania członków stowarzyszenia nie jest barierą w osiągnięciu zaplanowanych celów strategii.

4.9. Ocena procesu wdrażania

Bardzo dobre postępy w realizacji LSR wskazują, że określone przez Lokalną Grupę Działania procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste dla beneficjentów. Regulaminy naborów były wyraziście skonstruowane, kryteria były jasno określone. Zdarzały się przypadki, że potencjalni beneficjenci mieli problem z przygotowaniem wniosku, ale nie wynikało to z niezrozumienia regulaminu, a braku doświadczenia w składaniu jakichkolwiek wniosków. Takie osoby korzystały jednak

z doradztwa świadczonego przez pracowników biura i ostatecznie składały wnioski w ramach ogłoszonych konkursów.

Określone procedury naborów pozwalały na wybór najlepszych projektów. Kilkakrotnie zdarzyło się jednak, że pojawił się dobry pomysł, ale wniosek był bardzo słaby i otrzymał niewystarczającą ilość punktów. Zdarzała się też sytuacja odwrotna, gdy to pomysł był słaby, ale wniosek został idealnie napisany pod kryteria i otrzymywał dofinansowanie. W sytuacji, gdy dwa wnioski uzyskały równą liczbę punktów, procedura w drugim etapie oceny odwołuje się do wskaźnika produktu. Jest on dzielony przez wnioskowaną kwotę, a im niższy jest otrzymany iloraz, tym więcej punktów zyskuje wniosek.

Stosowany przez LGD system wskaźników pozwala na zbieranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i rezultatów, jakie on przynosi. Pracownicy biura LGD na bieżąco uzupełniają stan realizacji poszczególnych wskaźników. Należy w tym miejscu potwierdzić, że realizacja finansowa LSR przebiega zgodnie z założonym planem. We wszystkich przeprowadzonych naborach udało się rozdysponować przeznaczoną pulę środków finansowych. Część pieniędzy wróciła do LGD z powodu niezrealizowania umów w ramach rozwoju działalności (wynikało to z konieczności wkładu własnego w wysokości 30% oraz konieczności zatrudnienia, nie wszystkim udało się to zrealizować), jednak te pieniądze zostały już rozdysponowane pomiędzy kolejnych chętnych mieszkańców obszaru.

4.10. Wartość dodana podejścia LEADER

Działalność Lokalnej Grupy Działania wpływa na poprawę komunikacji i poziomu współpracy pomiędzy mieszkańcami obszaru. Działania w tym zakresie będą kontynuowane w kolejnych latach. W ramach realizacji projektu grantowego zostanie przeprowadzone sieciowanie stowarzyszeń, osób prywatnych, przedsiębiorców i urzędów. Celem projektu będzie budowanie więzi międzygminnych. Ponadto we wszystkich projektach grantowych jednym z kryteriów oceny jest lokalne partnerstwo. Większość stowarzyszeń ubiegających się o dofinansowanie włączyło do działań inne stowarzyszenia oraz mieszkańców. Tego typu działania stanowią o wartości dodanej podejścia LEADER, która jest osiągnięta dzięki działaniom LGD Dorzecze-Wisły.

Stworzony dzięki LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany. Świadczy o tym chociażby fakt dużego zainteresowania ogłaszanymi konkursami. Realizowane i dofinansowane przez LGD projekty są spójne ze

zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru. Każdy projekt na etapie składania jest sprawdzany pod kątem spójności z założeniami konkursu i Lokalną Strategią Rozwoju. Pod tym względem projekty są weryfikowane po raz drugi przez Urząd Marszałkowski. Poprawnie przygotowana Lokalna Strategia Rozwoju oraz dobra jakość działań doradczych i komunikacyjnych realizowanych przez LGD pozwala na realizację przedsięwzięć zgodnie z ideą podejścia LEADER.

5. Podsumowanie zawierające wnioski i rekomendacje.

Podsumowując wszechstronną ocenę sposobu funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania-Dorzecze Wisły w latach 2016-2018 należy stwierdzić, że cele ewaluowanej LSR zostały trafnie określone i dobrze odpowiadają na potrzeby członków lokalnej społeczności. LGD do końca roku 2018 poprawnie i terminowo zrealizowała założony plan działania. Innymi słowy realizacja finansowo-rzeczowa LGD przebiega zgodnie z planem. W kolejnych latach warto podtrzymać skuteczne działania służące rozwojowi obszaru. W tym celu rekomenduje się podjęcie następujących kroków:

1. Należy położyć nacisk na realizację przedsięwzięć, na które na dzień 31.12.2018 nie przeprowadzono jeszcze naborów. Są to m.in. przedsięwzięcia 1.2.4, 1.2.5, 1.2.6, 1.2.7 oraz 1.2.8.
2. Należy nadal prowadzić bieżący monitoring stanu realizacji wskaźników.
3. W okresach wzmożonego zapotrzebowania na doradztwo pracowników biura, które przypadają w okresie kolejnych naborów (od ogłoszenia do zakończenia konkursu) należy rozważyć wypożyczenie dodatkowego pomieszczenia. Lokalna Grupa Działania na co dzień dysponuje jedynie małym pokojem, w którym swoje obowiązki wykonują pracownicy. Na potrzeby doradztwa bywa wykorzystywana gminna sala konferencyjna, ale potencjalni beneficjenci czekają wtedy w wąskim korytarzu Urzędu Gminy, a z doradztwa korzystają niejednokrotnie w obecności innych potencjalnych beneficjentów. Należy podjąć działania zmierzające do zapewnienia większego komfortu świadczonego doradztwa.
4. W przyszłości należy podejmować działania w zakresie wsparcia przedsiębiorczości z uwzględnieniem branż kluczowych. Na terenie działalności LGD są branże wymagające wsparcia np. gastronomia i hotelarstwo. Takie ukierunkowane działania pozwolą najlepiej wykorzystać szanse rozwojowe stojące przed społecznością lokalną.

5. Warto rozważyć zwiększenie stanu zatrudnienia w biurze LGD. Nowo zatrudniona osoba mogłaby przejąć część obowiązków od dwóch aktualnych pracowników. Zmniejszenie ich obciążenia pracą mogłoby pozwolić na jeszcze skuteczniejsze realizowanie zadań przypisanych stowarzyszeniu.
6. Należy przeprowadzić szeroką analizę potrzeb członków LGD i podjąć działania zmierzające do ich aktywizacji. Nie wszyscy członkowie LGD są zaangażowani w podejmowane działania. Warto podjąć działania by to zmienić.
7. Kolejna LSR także powinna przewidywać wsparcie dla przedsiębiorców na podobnych zasadach, jak w obecnym okresie programowania, tzn. dostępne powinny być zarówno premie na uruchamianie nowej działalności oraz dotacje na rozwój już istniejących przedsiębiorstw.
8. Należy kontynuować prowadzenie szkoleń i spotkań informacyjnych dla potencjalnych wnioskodawców.
9. Należy prowadzić kontrolę realizowanych projektów pod kątem spełniania kryteriów, za które dany projekt uzyskał punkty w ramach oceny przez Radę LGD. To pozwoli się upewnić, że realizacja podejścia LEADER na obszarze LGD-Dorzecze Wisły niesie ze sobą wartość dodaną.
10. Należy prowadzić stały monitoring realizowanych projektów pod kątem odpowiedniej promocji i oznakowań. Pozwoli to zwiększać rozpoznawalność LGD i budować jej pozytywny wizerunek.
11. W czasie przygotowania kolejnej Lokalnej Strategii Rozwoju należy zwrócić uwagę by nie ujmować zbyt szczegółowo poszczególnych elementów analizy SWOT: słabych i mocnych stron obszaru oraz stojących przed nim szans i zagrożeń. W każdym z czterech diagramów SWOT powinna znajdować się porównywalna ilość pozycji.

6. Spis tabel i wykresów.

Spis tabel:

Tabela 1. Przedsięwzięcia w ramach celu szczegółowego 1.1.....	13
Tabela 2. Przedsięwzięcia w ramach celu szczegółowego 1.2.....	15
Tabela 3. Wskaźniki produktu dla celu szczegółowego 1.1.....	17
Tabela 4. Wskaźniki produktu dla celu szczegółowego 1.2.....	19
Tabela 5. Realizacja planu działania do końca 2018 roku.....	21

Tabela 6. Realizacja planu komunikacji.....	23
Tabela 7. Liczba udzielonych porad w 2018 roku.....	25
Tabela 8. Ocena kontaktu z doradcą.....	27

Spis wykresów:

Wykres 1. Spełnienie oczekiwań związanych z doradztwem.....	26
Wykres 2. Przydatność udzielonych porad.....	26
Wykres 3. Przygotowanie merytoryczne osoby udzielającej porad.....	27
Wykres 4. Etapy przygotowania/realizacji projektu, na których korzystano z doradztwa.	28
Wykres 5. Rozstrzygnięcie pytań zgłaszanych przez osobę korzystającą z doradztwa....	29
Wykres 6. Ogólna ocena udzielanego doradztwa.....	29
Wykres 7. Źródła informacji o LGD.....	31
Wykres 8. Preferowane kanały komunikacji.....	32
Wykres 3. Preferencje mieszkańców obszaru LGD odnośnie przekazywanych informacji.....	33